

Utbildningsdepartementet

YTTRANDE

2020-10-23

Yttrande över delbetänkandet En annan möjlighet till särskilt stöd, Reglering av kommunala resursskolor, SOU 2020:42, U2020/03964/S

Autism- och Aspergerförbundet överlämnar härmed sitt yttrande över rubricerade delbetänkande. Vi arbetar för att skapa bättre levnadsvillkor för personer med autism. Vår vision är ett samhälle där alla kan delta, där personer med autism möts med respekt och har bra livskvalitet genom hela livet. Förbundet representerar drygt 18.000 medlemmar och bland dessa finns personer med egen funktionsnedsättning, närstående och personer som är professionellt verksamma inom området

Sammanfattning av Autism- och Aspergerförbundet synpunkter på utredningens förslag

Autism och Aspergerförbundet tillstyrker:

- *1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) med förbehållet att vi är emot skrivningen att en kommun inte är skyldig att betala ut tilläggsbelopp enligt förslag 10 kap 35 § och 10 kap 39 §.*
- *4.2 Förslaget om reglering av kommunala resursskolor. Vi identifierar dock 1) att man bör se över att omkringliggande lagstiftning fungerar i relation till den nya regleringen till exempel i fallet med skolskjuts. Övriga paragrafer som reglerar särskilt stöd måste harmoniera med förslaget om ny reglering (se vidare 1 Författningskommentarer). 2) Vidare anser vi att alla skrivelser om att kommunen kan åberopa ekonomiska eller organisatoriska svårigheter tas bort ur skollagen. 3) Det ska skrivas in i skollagen ett motkrav gentemot huvudman/rektorer om att säkerställa att det görs adekvata förändringar i skol- och lärmiljön i de fall en elev, som placerats i en kommunal resursskola, ska återgå till sitt ordinarie sammanhang. 4) Hur ska man hantera en eventuell situation där elever som är aktuella för placering i en kommunal resursskola ställs mot varandra?*
- *4.2.1 att samma reglering ska gälla för grundsärskolan*
- *4.4 Förslag och bedömning om tillämpning och statistik*
- *5.3. Förslag om förlängning av undantaget från krav på behörighet. Vi anser dock att det krävs starka incitament gentemot huvudmannen att säkerställa vidareutbildning för lärare inom grundsärskolan.*
- *6.1 Förslag om ikraftträdande.*

Vi delar även utredningens bedömningar och anser särskilt att frågan om tilläggsbelopp måste lösas.

Vi vill också särskilt lyfta att vi ställer oss bakom att använda begreppet *inkluderande lärmiljöer* istället för begreppet *inkludering*.

Autism- och Aspergerförbundets synpunkter utredningens förslag

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Autism- och Aspergerförbundet tillstyrker förslaget med förbehåll. Vi är emot skrivningen enligt förslag 10 kap 35 § och enligt 10 kap 39, att en hemkommun inte är skyldig att betala tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Vi är emot den skrivningen även i övriga sammanhang i skollagen.

Angående förslaget om Resursskola 11 kap 30 a § undrar vi om det behöver tydliggöras i andra paragrafer som reglerar särskilt stöd kring förutsättningarna för en placering i en kommunal resursskola i relation till annat särskilt stöd. Vi delar utredningens resonemang om att en placering i en kommunal resursskola får betraktas som en mer extraordinär insats än annat särskilt stöd men att det möjligen behöver förtydligas i de andra delarna så att det inte skapar osäkerhet vid tolkning.

4 Förslag om lärmiljö och grupptillhörighet

4.1 Bedömning angående bestämmelserna om särskild undervisningsgrupp

Autism- och Aspergerförbundet delar utredningens bedömning att dagens regler om placering av elever i särskild undervisningsgrupp bör behållas oförändrade. Det är viktigt att skollagen medger flexibilitet i olika lösningar beroende på en kommuns förutsättningar när det gäller elever i behov av särskilt stöd i ett mindre undervisningssammanhang. Exempelvis kommer vissa kommuner inte att kunna/vilja starta egna kommunala resursskolor men ska istället som tidigare kunna starta upp särskilda undervisningsgrupper.

Oavsett om en elev placeras i en särskild undervisningsgrupp eller i en kommunal resursskola så föreslår ju utredningen att eleven på sikt ska kunna återgå till sitt ordinarie sammanhang. Det är en god ambition och kan fungera för en del, men kanske inte för alla, vilket även utredningen medger. Vi anser i så fall att det i skollagen ska skrivas in, att huvudman och/eller rektor har ett ansvar för att säkerställa att man gjort nödvändiga anpassningar i skol- och lärmiljön för att det ska vara möjligt för en elev att återkomma till sitt ordinarie sammanhang. Utredningen diskuterar även kring denna fråga och flera av de skolor utredningen varit i kontakt med säger, att om skolorna själva gjorde nödvändiga och adekvata anpassningar så skulle färre elever behöva gå i en särskild undervisningsgrupp alternativt resursskola. Vi menar överlag att det krävs skärpningar och bättre tydlighet i skollagen när det gäller skolans ansvar att skapa en tillgänglig skol- och lärmiljö för alla elever också elever med kognitiva svårigheter, särskilt elever med autism. I vår Skolenkät 2020 anger närmare hälften, 47 procent, att barnet behöver anpassningar i den fysiska miljön för att klara sin skolgång.¹ Se även vår debattartikel

¹ Autism- och Aspergerförbundets skolenkät 2020: <https://autism.se/skolenkater>

där vi anser att skolor ska byggas utifrån principen om universell utformning, vilket är ett nationellt funktionshinderpolitiskt mål.²

4.2 Förslag om reglering av kommunala resursskolor

Autism- och Aspergförbundet tillstyrker förslaget om reglering av kommunala resursskolor. Vi delar också i stort den argumentation som utredningen framför med anledning av förslaget men har några synpunkter som vi vill framföra.

För det första vill vi visa på eventuella omkringliggande problem som kan uppkomma med anledning av att det förslås att närhetsprincipen inte ska upprätthållas vid placering i en kommunal resursskola, vilket i sig är helt rimligt. Det skulle dock kunna få konsekvenser när det gäller till exempel rätt till skolskjuts till och från den kommunala resursskolan, vilket många elever behöver. Finns det en risk att kommunen kan neka skolskjuts för en elev som beviljats plats på en kommunal resursskola då den enligt just närhetsprincipen inte är den närmaste skolan? Vad händer om kommunen hävdar ekonomiska eller organisatoriska svårigheter i den här kontexten? En kommuns resurser blir avgörande i slutändan, det vet vi. Det förekommer redan idag att barn med autism nekas skolskjuts av resursskäl fast det är nödvändigt för eleven att få det för att klara sin skolgång. Behöver omkringliggande skrivningar i skollagen som rör eller får konsekvenser för en placering i en kommunal resursskola ses över? Det kan ju även gälla andra delar utöver skolskjutsfrågan.

För det andra anser vi inte att en kommun ska kunna neka en elev plats i en kommunal resursskola på grund av organisatoriska och/eller ekonomiska svårigheter. Vi är emot den skrivningen i alla delar i skollagen.

För det tredje anser vi, som vi tidigare nämnt, att det bör skrivas in ett motkrav i skollagen gentemot huvudman/rektorer. Om en elev som fått plats på en kommunal resursskola förväntas återgå till sitt ordinarie sammanhang på tidigare skola, ska det ställas som krav att skolan – huvudman/rektorer – måste ha gjort nödvändiga och adekvata anpassningar i skol- och lärmiljön för att möjliggöra att eleven kan komma tillbaka.

För det fjärde menar vi att det kan uppkomma problem vilken elev som egentligen har störst behov, då alla som kan bli aktuella för en placering i en kommunal resursskola per definition har/kommer att ha stort behov av särskilt stöd, i många fall ett skraddarsytt stöd. Innebär det en risk också utifrån ambitionen att en elev ska tillbaka till sitt ordinarie sammanhang? Alltså, att en elev måste återgå trots fortsatt stort behov av just placeringen vid resursskolan och/eller fortsatta brister i stöd och anpassningar vid den ordinarie skolan, om en annan elev anses ha ännu större behov av en sådan placering samtidigt som det inte finns tillräckligt med platser? Vi tror att det i en överskådlig framtid kommer att vara större efterfrågan på platser i en kommunal resursskola än antalet platser. Det finns alltså en risk att elever, alla med behov av en sådan placering, får strida om platserna.

Slutligen ser vi att det kan bli en grannliga uppgift att för föräldrar förklara skillnaden mellan en kommunal och en fristående resursskola. Vi delar utredningens förslag samt de förslag kring reglering i skollagen som föreslås men för den som inte insatt i lagstiftningen kommer det att bli svårt att förstå skillnaden och varför man kan söka till den ena men inte den andra till exempel. En förälder som har ett barn med autism i dagens skola letar med ljus och lykta efter skolor som kan erbjuda rätt

² Bygg autismvänliga skolor så att fler elever kan klara målen, Dagens samhälle 2020-09-03:

<https://bit.ly/33PUaYU>

kompetens, en anpassad miljö och rätt typ av stöd. Många är beredda att flytta för att deras barn ska få en fungerande skolgång. Vi ser behov av tydliga informationsinsatser.

4.2.1 Samma reglering ska gälla för grundsärskolan

Autism- och Aspergerförbundet tillstyrker förslaget att en kommun i vissa grundsärskolor ska kunna begränsa utbildningen till att avse elever i behov av särskilt stöd (resursskola).

Det är bra att man öppnar upp för den här möjligheten. Det finns fortfarande en bild av att en elev som går i grundsärskolan inte behöver extra anpassningar eller särskilt stöd enbart på grund av att skolformen erbjuder bland annat en avsevärt större personaltäthet. Vi tycker det är bra att grundsärskolans ställning i lagstiftningen förstärks framför allt ur elevens perspektiv: att en elev i grundsärskolan har rätt till extra anpassningar och särskilt stöd, också i form av en kommunal resursskola. Vi vet att det finns många bra grundsärskolor men långt ifrån alla har kompetens för att möta elever med både autism och en intellektuell funktionsnedsättning. Det finns inte heller någon speciallärarinriktning mot autism (däremot en mot intellektuell funktionsnedsättning) vilket innebär att det är långt ifrån givet att kompetens om autism finns överhuvud taget både när det gäller grundskolan och grundsärskolan.

Ytterligare skäl varför det här är ett bra förslag är det faktum att det finns en del elever med autism som byter skolform under sin grundskoletid. Det kan vara mycket svårt att fastställa IQ hos ett barn med autism av det skälet att IQ-kurvan kan vara mycket ojämn. Det i sig bidrar till att man ofta missbedömer elever med autism och tolkar in antingen en för hög förmåga eller en för låg förmåga utifrån att eleven är mer eller mindre kapabel i någon del men inte i andra. Ett medelvärde säger alltså många gånger lite om en elevs förmåga och att IQ är en sådan stor del av bedömningen för placering i skolformerna utgör därför i sig också ett problem.

Det är relativt vanligt att de fristående resursskolorna med inriktning mot autism tar emot både grundskole- och grundsärskoleelever just av det här skälet, att en del går mellan skolformerna och svårigheten att överhuvud taget kunna fastställa IQ.

Vi vill också betona att det även i grundsärskolan finns ett stort behov av en förbättrad skol- och lärmiljö och vi vill igen betona vikten av att skrivningarna i skollagen när det gäller ansvar för en tillgänglig skol- och lärmiljö för alla elever förstärks. Vi har stora förhoppningar på utredningens fortsatta arbete kring den frågan. Enligt resultaten från vår skolenkät 2020 ser vi att det är angeläget att man arbetar mer aktivt med att skapa fungerande skol- och lärmiljöer för eleverna med autism och intellektuell funktionsnedsättning i grundsärskolan. Brister i anpassningar i skolmiljön är den näst vanligaste orsaken till att grundsärskoleelever är frånvarande från skolan (35 procent).³

4.3 Överväganden angående fristående friskolor

Vi delar utredningens bild kring komplexiteten när det rör tilläggsbelopp för elever i behov av särskilt stöd i fristående resursskolor och att statistiken på området måste förbättras. Det är oerhört viktigt att omgående få till stånd ett fungerande och likvärdigt system. Brist på ekonomiska resurser får inte bli ett hinder för att barn och elever ska få tillräckligt och adekvat stöd oavsett om de går i kommunala eller fristående skolor. Frågan är inte ny och många barn och elever här och nu kommer i kläm. Frågan

³ Autism- och Aspergerförbundets skolenkät, sid 27: <https://autism.se/skolenkater>

lyfts även av utredningen En mer likvärdig skola och även de gör samma bedömning att tilläggsbeloppet bör utredas vidare. Vi kommer att inkomma med remissvar även till det betänkandet och där utveckla vårt resonemang. Vi vill dock betona att frågan om likvärdigt stöd för alla elever i behov av särskilt stöd inte får dras i långbänk. Vi anser också här att en kommun inte ska kunna neka tilläggsbelopp i de fall man kan anföra ekonomiska eller organisatoriska skäl för det. Den skrivningen ska strykas, anser vi.

4.4. Förslag och bedömning om tillämpning och statistik

Autism- och Aspergerförbundet tillstyrker förslaget om att Skolverket i samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten ges i uppdrag att ta fram stöd för tillämpning av bestämmelserna om tilläggsbeloppet (så länge nuvarande lagstiftning gäller). Vi delar också utredningens uppfattning att det bör tas fram statistik kring de fristående resursskolorna för att få en tydligare bild av dessa och kunna följa utvecklingen, också i relation kring utvecklingen av och eventuell utredning och/eller förändring av tilläggsbeloppet.

5 Förslag om undantag från krav på behörighet inom särskolan

5.3. Förslag om förlängning av undantaget från krav på behörighet

Autism- och Aspergerförbundet tillstyrker förslaget om att göra undantag för krav på legitimation och behörighet för att bedriva undervisning och besluta om betyg i grundsärskolan, gymnasiesärskolan, särskild utbildning för vuxna och specialskolan, och att undantaget förlängs till utgången av juni år 2028. Vi tillstyrker främst utifrån att det inte är realistiskt att göra på något annat sätt. Men vi tillstyrker med viss tvekan. Vi anser att det krävs starkare incitament mot huvudmännen för att de ska möjliggöra och planera för vidareutbildning av det stora antalet obehöriga lärare inom grundsärskolan. Huvudmännen måste intensifiera arbetet och förhålla sig till det nya datumet på ett realistiskt sätt, inte skjuta problemet framför sig. Ett förslag är att involvera särskilt SPSM men även Skolverket i ett uppdrag att utforma, tillsammans med lärosäten, lösningar som skulle kunna fungera för att vidareutbilda dessa lärare fram till och med juni 2028.

6 Ikraftträdande

6.1 Förslag om tidpunkt för ikraftträdande

Autism- och Aspergerförbundet tillstyrker förslaget om ändringar i skollagen och i lagen om införande av skollagen bör träda i kraft den 1 juli 2021. Vi har dock vissa funderingar kring främst omkringliggande lagstiftning i hur den påverkas av förslagen i utredningen, vilket vi utvecklar under 8 Författningsskomentarer.

Aktuell skolsituation för barn och elever med autism

Skolsituationen för barn och elever med autism är prekär. Enligt vår Skolenkät 2020 når endast 37 procent målen i svenska, engelska och matematik, vilket är en försämring i jämförelse med våra skolenkäter 2018 och 2016 då motsvarande siffra var 44 procent. Även frånvaro av andra orsaker än sjukdom och giltig frånvaro är högre nu än tidigare. I år anger 56 procent att barnet har frånvaro i någon grad vilket är en ökning med fyra procentenheter sedan 2018. Redan i lågstadiet har mer än hälften av barnen någon frånvaro. Den långvariga frånvaron ökar. Flickor har högre frånvaro men det är fler pojkar som har längre sammanhängande frånvaro. 44 procent anger att det finns en plan för återgång till skolan men endast 10 procent menar att den planen fungerar. Orsakerna till frånvaro är främst brist på autismspecifik kompetens, brist på stöd i sociala situationer och brist på stöd i lärsituationen.

I årets enkät kan vi dock se att fler får stöd än tidigare, hela 91 procent, vilket är glädjande. Däremot får bara hälften ett stöd som fungerar och ungefär lika många anger att man följer upp stödet. Nästan hälften, 47 procent, behöver anpassningar i den fysiska miljön på grund av sensoriska svårigheter/överkänslighet och 68 procent har behov av stöd i sociala situationer, vilka är viktiga aspekter med anledning av den här utredningen.

Slutligen visar enkäten på genomgående könsskillnader till exempel när det gäller barnets trivsel, samverkan med skolan och hur man ser på skolans ansvarstagande. Föräldrar till pojkar är betydligt nöjdare än föräldrar till flickor.⁴

I frisvaren finns många som vittnar om att barnets skolgång blivit bättre när de bytt till ett mindre sammanhang till exempel en kommunal eller en fristående resursskola.

Stockholm enligt ovan

Ulla Adolfsson, ordförande

genom
Agneta Söder, intressepolitisk utredare
agneta.soder@autism.se

⁴ Autism- och Aspergerförbundets Skolenkät 2020 samt tidigare skolenkäter: <https://autism.se/skolenkater>